

Prof. dr hab. Włodzimierz Wołosiuk
Chrześcijańska Akademia Teologiczna
Ul. Broniewskiego 48
01-771 Warszawa

**Recenzja dorobku naukowego
Księdza doktora Aleksego Kucy
ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk
teologicznych
zrealizowana na zlecenie Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z dnia 4
marca 2020 r.**

Jako reprezentant Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej proszę o realizację poniższej Opinii, a tym samym o współudział w ważnym dla polskiego życia naukowego procesie generowania Naukowców poczytuję sobie za zaszczyt i dowód wielkiego zaufania nie tylko w stosunku do mojej skromnej osoby, lecz także do Instytucji, którą reprezentuję, Uczelni, jako jedyna w Polsce łącząc w swym *Ratio Studiorum* nie tylko zagadnienia teologiczne, lecz także i inne, jak choćby te związane z pracą socjalną, zdolna jest wszechstronnie przygotować Absolwentów nie tylko do duchowej opieki nad duszami ludzkimi, lecz także do troski o ich zdrowie i poprawę sytuacji materialnej.

1. Najważniejsze dane z życiorysu zawodowego Habilitanta

Ks. dr Aleksy Kucy urodził się 12 listopada 1977 roku w Łucku na Ukrainie i należy do ludzi, łączących w swej działalności naukowej dziedzinę z zakresu polityki, historii i teologii. Jako student kierunku stosunki międzynarodowe ze specjalnością informatyczną, który ukończył w roku 1999 w Rówieńskim Instytucie Słowianoznawstwa Kijowskiego Uniwersytetu Sławistycznego, uzyskując dyplom licencjata postanowił kontynuować swe zainteresowania politologiczne w Polsce, rozpoczynając w 1998 roku studia magisterskie na stosownym Wydziale Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, co pozwoliło mu w 2001 roku uzyskać tytuł magistra politologii na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Antoniego Mieczkowskiego pt. *Zarys dziejów ukraińskiej myśli politycznej w pierwszej ćwierci XX wieku*. W latach 2001-2005 habilitant odbył studia doktoranckie na Wydziale Politologii UMCS i napisał rozprawę doktorską pt. *Polityka ukraińskich władz politycznych wobec Cerkwi Prawosławnej w okresie rewolucji 1917-1920 roku*, pod kierownictwem prof. dra hab. Henryka Hałupczaka, obronioną w roku 2006. Wspomnianą dysertację opublikował w roku 2012, jej treść poszerzając o szereg wątków, m. in. opierając się na materiałach archiwalnych, a także na aktualnych wnioskach dotyczących opisywanego wcześniej zagadnienia. W publikacji tej przedstawiono

uwarunkowania historyczno-polityczne państwowości ukraińskiej na przełomie XIX-XX wieku, sytuację Prawosławia w omawianym okresie, jak również opis procesu destabilizacyjnego realizowanego przez ówczesne władze państwowe odnośnie do życia cerkiewnego. Kolejne trzy rozdziały zawierają treści odnoszące się do okresu Ukraińskiej Republiki Ludowej, która w owym czasie obrała polityczny kształt hetmanatu, zwanego na Wschodzie dyrektoriatem.

Omówiona publikacja wydaje się być cenna ze względu na zawartą w niej analizę porównawczą poszczególnych okresów rozwoju tego nietrwałego organizmu politycznego ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska władz niepodległej Ukrainy (1917-1919) wobec Kościoła prawosławnego. W konkluzji publikacji autor stwierdza „..... iż dzisiejsza sytuacja religijna na Ukrainie jest w pewnej mierze wynikiem błędnej polityki cerkiewnej prowadzonej przez niezależne władze ukraińskie po upadku ZSRR...”(s. 205). *Facta immutabilia...*

Ważnym elementem rozwoju naukowego Księdza Habilitanta wydaje się być paralelne podjęcie studiów licencjackich w warszawskim Wyższym Prawosławnym Seminarium Duchownym, gdzie habilitant również nie omieszczał dzielić się swymi poglądami historyczno-politycznymi, pisząc pracę licencjacką *Ruch narodowo-reformatorski w Cerkwi Prawosławnej na Ukrainie w latach 1917-1918* pod kierunkiem prof. dra hab. Antoniego Mironowicza. Jak sam zainteresowany stwierdził w swym autoreferacie, studia seminaryjne stanowią dlań najważniejszy horyzont naukowy, gdyż pozwoliły Mu na uwzględnianie aspektu teologicznego w całokształcie podejmowanych badań. Zainteresowania prawosławną zwłaszcza spuścizną patrystyczną, zgłębieniem *Filokalii*, dzieł św. Jana Klimaka, św. Teofana Pustelnika ukierunkowały go na czasy późniejsze, pozwalając zapoznać się z pismami św. Ignacego Brianczaninowa. Nieobca Mu też była współczesna myśl prawosławna, a zwłaszcza poglądy metropolity Antoniego Blooma z dziedziny antropologii chrześcijańskiej i psychologii.

W 2007 roku Habilitant został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Lingwistyki Stosowanej na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie, gdzie pracował do 2018 r. Od roku 2019 jest pracownikiem Uniwersytetu Łódzkiego na stanowisku Adiunkta w Instytucie Rusycystyki na Wydziale Filologicznym.

25 kwietnia 2011 roku otrzymał święcenia diakonatu w katedrze Przemienienia Pańskiego w Lublinie z rąk arcybiskupa lubelskiego i chełmskiego Abła. Święcenia kapłańskie, których udzielił Mu Jego Eksceleńcja Atanazy, Biskup Łódzki i Poznański miały miejsce 19 grudnia 2017 roku w cerkwi pw. Św. Mikołaja w Radomiu. Od 2017 roku do chwili obecnej jest sekretarzem w Kancelarii Biskupa Prawosławnej Diecezji Łódzko-Poznańskiej i wikariuszem w Katedrze pw. Św. Aleksandra Newskiego w Łodzi.

2. Opis książki habilitacyjnej ks. dra Aleksego Kucy

***Biografia duchowa i antropologia chrześcijańska Antoniego Blooma (1914-2003)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, ISBN: 978-83-8142-525-4, E-ISBN: 978-83-8142-526-1.**

Zaproponowana przez Autora książka składa się z 297 stron (włącznie z obszerną Bibliografią i *Resumé* w języku rosyjskim), już w swoim tytule odwołując się do wieloaspektowości ujęcia tematu, prezentowanego w dwu zasadniczych kategoriach: biografii duchowej (czyli wzbogaconego refleksją teologiczną *curriculum vitae* Protagonisty) i antropologii chrześcijańskiej (czyli filozoficznego oglądu człowieka uwzględniającego teologię chrystusowego nauczania). Odbiorca może odnieść wrażenie, iż czytając tekst publikacji, winien oscylować pomiędzy dwie zasadniczymi dziedzinami wiedzy: teologią i filozofią, jej „odwieczną służebnicą”. Takie stanowisko potwierdza zresztą sam Autor: jego celem było „przeprowadzenie gruntownej analizy poglądów antropologicznych i nauki moralnej Antoniego Blooma w zakresie filozofii chrześcijańskiej zawartych w jego pośłaniach”¹.

Można zatem sformułować tezę: w jakim kierunku oscyluje narracja autorska? I na to pytanie znajdziemy u Niego odpowiedź: „Podstawowym materiałem źródłowym [części biograficznej] jest autobiografia Hierarchy”². W odniesieniu do analizy twórczości, z uwagi na jej „głębokie zakorzenienie w tradycji patrystycznej /.../ organicznie wpisujących się w nurt chrystologiczny i antropologiczny”³ konieczne się okazało odwołanie do patrystyki. Ponadto Autor przyznaje, iż w części drugiej niniejszej publikacji wykorzystano też różnorodne metody, adekwatne do tenoru odnośnego zagadnienia⁴.

Kwestie biograficzne zdominowane są faktem egzystencji emigracyjnej Protagonisty i jego rodziny, aczkolwiek Autor zdaje się lansować tezę, iż w ten sposób teolog uwolnił się też od ograniczeń cenzuralnych i obyczajowych swojej (ateistycznej) Ojczyzny. Emigracja nie stanowi więc dramatu, lecz staje się szansą. Nic dziwnego, iż Autor poświęca wiele miejsca analizie nie tylko zagadnień związanych z biegiem życia Hierarchy, lecz także odwołuje się do jego emigracyjnego środowiska.

Dość jednorodnej pod względem narracyjnym i przedmiotowym części pierwszej autor przeciwstawia część drugą, w której zasadniczym zagadnieniem jest myśl antropologiczna Protagonisty. Jej prezentacja rozpoczyna się od omówienia „warsztatu teologicznego” londyńskiego Emigranta, by zasadniczy nurt osadzić w misterium wiary człowieka. Misterium to stanowi istotny punkt odniesienia do trzech pozostałych kategorii: powołania człowieka, poznawania siebie i zagadnień ostatecznych, będących treścią bioetyki.

¹ *Wstęp*, s. 9.

² Tamże, s. 13.

³ Tamże, s. 15.

⁴ Por. tamże, s. 17.

Tak zarysowana praca wydaje się jasna, interesująca, a przede wszystkim nowa pod względem metodologicznym i treściowym, jednakże należy ją też przyjmować *cum grano* (recenzenckiej) *salis*, co mówię z ogromną dozą smutku i rozczarowania, już bowiem tytuł publikacji powiązanej z emigracją rosyjską i wyrastającą spośród niej myślą teologiczną wińien czynić z niej zwiastun odrodzenia na polskim rynku wydawniczym, a „tenor rosyjski” w niej pobrzmiewający sugerować szczególne miejsce wśród publikacji naszego stulecia.

Tak się jednak nie dzieje.

Pierwotny tytuł publikacji brzmiał: *Antropologia wiary w życiu i nauczaniu teologicznym metropolity Antoniego Blooma*. Takie ujęcie zagadnienia jednoznacznie wskazywało teocentryczny typ i rodzaj narracji autorskiej. Zmieniony tytuł drugiego wydania książki habilitacyjnej (*Biografia duchowa i antropologia chrześcijańska metropolity Antoniego Blooma*) nie wydaje się dość szczęśliwym zabiegiem edytorskim:

primo: przenosi punkt ciężkości z treści teologicznych na opis biograficzny (który *de natura rei* nie pozwala na nowatorskie ujęcie zagadnienia, stając się mniej lub bardziej wiernym opisem chronologicznie następujących wydarzeń),

secundo: jest propozycją semantycznie szerszą, co przy faktycznym przedruku wcześniejszego tekstu ewokuje niebezpieczeństwo oskarżeń autora o tendencje auto plagiatu. Oczywiście, zgodnie z informacją na stopce („drugie wydanie poprawione i uzupełnione”) z formalnego punktu widzenia auto plagiatem nie jest, niemniej nie oznacza to możliwości odnośnej sugestii.

Jeżeli chodzi o styl wypowiedzi autorskiej – w wielu miejscach jest on bardzo elegancki, nienaganny, jednakże czy to z winy niedokładnej korekty, czy przeoczenia wydawcy, znajdujemy (średnio jedno na stronie) niezgrabności stylistyczne. Oto kilka wybranych spontanicznie przykładów:

- nazwę religii ortodoksyjnej wyznawca Prawosławia (zwłaszcza duchowny) winien pisać z wielkiej litery, podobnie jak Cerkiew w odniesieniu do urzędowego wymiaru Ortodoksji.

- s. 21 – *wyrzutkowie* – na określenie ubogich imigrantów. Z uwagi na semantykę języka polskiego określenie takie wiąże się z negatywną konotacją wyrzutki społeczeństwa (czyli ogólnie mówiąc, przestępcy).

- s. 26 – *Błędnym byłoby nadawanie* (*nadawanie* rodzaj nijaki, więc i błędne).

- s. 29 - *epoka popiotrowska* – raczej opisowo: czas po śmierci Piotra I.

- s. 245 – *przez TĄ bojaźń; twarde poglądy religijne* (lepiej: z powodu tej bojaźni; ukształtowane jednoznacznie poglądy religijne).

s. 246 – *zawsze powtarzałem studentów* (zamiast: zawsze powtarzałem studentom).

s. 247 – *profesor literatury na Uniwersytecie...* i wiele innych.

Ogólna liczba około trzystu tego rodzaju niedociągnięć w znacznym stopniu wpływa negatywnie na obraz całości.

Generalnie rzecz ujmując, narracja autorska często ukierunkowuje się w stronę pomieszania stylistycznego: wyrażenia obiegowe sąsiadują z *par excellence* naukowymi, pojęcia o ścisłym zakresie semantycznym towarzyszą pojęciom ogólnikowym itp. Przekłady dzieł Protagonisty, w założeniu oferujących przekaz literacki wysokiej próby, dokonany został w sposób powierzchowny, z dopuszczeniem „niedoróbek”, na jakość których zwrócono uwagę powyżej.

Znaczne zastrzeżenie budzi ogólna koncepcja dzieła: aczkolwiek poszczególne rozdziały są rozplanowane w sposób logiczny i jasny, nie ma pomiędzy nimi integralnego powiązania, a dwa pierwsze rozdziały mogłyby wręcz stanowić oddzielną (z uwagi na kwestię niewielkiej znajomości emigracji rosyjskiej przez Czytelnika polskiego), bardzo interesującą publikację.

Pojawiający się w omawianym wydaniu nowy rozdział *Zręby bioetyki* już w swoim tytule budzi pewien niepokój: sugerując ograniczenie zagadnienia do rudymentów podkreśla z jednej strony, iż omawiane zagadnienie nie stało w centrum zainteresowań Protagonisty, z drugiej zaś nie było gruntownie przepracowane przez Autora. Pierwsza supozycja ewokuje pytanie o celowość zaistnienia takiego fragmentu, druga budzi wątpliwość co do intencji autorskich. Choć w rezultacie nie otrzymujemy zasadniczo żadnego uszczegółowienia w bioetyce, czyli w stosunkowo nowej, ukształtowanej w latach siedemdziesiątych XX stulecia dziedzinie naukowej o charakterze interdyscyplinarnym, to jednak w istocie najistotniejsze „zręby” tej nauki zostały omówione i to dość szczegółowo. Zważywszy na szerokie *spectrum* odniesień bioetyki (badania naukowe, bioetyka regulacyjna, filozofia, teologia i wiele, wiele innych), wynikające z kwalitatywnych uwarunkowań kategorii *życia*, a także z uwagi na możliwości oglądu antropologicznego w aspekcie bioetycznym, decyzja autorska dotycząca napisania takiego rozdziału wydaje się dość ryzykowna, zwłaszcza że w działalności naukowej i duszpasterskiej Metropolity Antoniego bioetyka zajmowała poczesne miejsce – byłby więc materiał na kolejną publikację...

Jako przybysz ze Związku Radzieckiego doby Chruszczowa, Metropolita w bioetyce brytyjskiej odnajdował wszystkie te remedia, których brakowało w jego ojczyźnie: ochrona życia, wysoki poziom szpitalnictwa, doskonale zorganizowany system opieki nad dziećmi i osobami starszymi... Jednocześnie jednak te niewątpliwe osiągnięcia nie pozwalały mu dostrzec obecnych i tam niebezpieczeństw nadużyć aborcyjnych (które stały się głośne w dobie Brexitu), poczucia osamotnienia jednostki i innych niekorzystnych przejawów życia społecznego.

Na plan pierwszy ekspozycji omawianego zagadnienia wysuwa się w przekazie Protagonisty niezbędność wiary, gdyż ona pozwala dostrzec metafizyczny wymiar cierpienia, kategorii uważanej przezeń za istotną. Kontekst cierpienia ewokuje bowiem istotne pytania egzystencjalne, zwłaszcza jeśli ból dotyczy dzieci.

Ból nie zawsze jest konsekwencją grzechu – niekiedy nawet łaską, podobnie jak własna cielesność. Bez rozumienia własnego ciała nie sposób rozpoznać Ciała Chrystusa zarówno w wymiarze eklezjalnym jak i sakramentalnym.

Leitmotiv nauczania Metropolity Antoniego – bioetyka: antynomia życia i śmierci. O ile antynomię tę wyznaczyć można w sferze istotowej obu kategorii, o tyle w odniesieniu religijnym śmierć jest przejściem do nowej formy życia, jedyną możliwością wyrwania się „z objęć grzechu”.

Zagadnienie śmierci dotyczy też jej wymiaru aborcyjnego. Tezie Protagonisty: „Nikomnie wolno zabijać” towarzyszy jednak weryfikacja „o ile nie ma pewności, że dziecko już jest martwe, a akt jego porodu narazi matkę na niebezpieczeństwo”. Takie ujęcie zagadnienia zgodne jest z oficjalnym stanowiskiem Cerkwi, gdzie zresztą na przestrzeni wieków dokonywała się swoista ewolucja w omawianym zakresie. Dopuszczalność aborcji w Związku Radzieckim budziła jednak zawsze moralny sprzeciw Antoniego Blooma – lekarza.

Z zagadnieniem aborcji wiąże się eutanazja i antykoncepcja. O ile do kategorii pierwszej Protagonista odnosi się negatywnie, o tyle antykoncepcję uznaje za dopuszczalną, pod warunkiem, iż nasienie pobrane jest od własnego męża. Jednocześnie wskazuje na sakralny wymiar *coitus*, będącego obrazem relacji Chrystusa i Cerkwi. Takie ujęcie zagadnienia naraziło go jednak na znaczną krytykę ze strony środowiska emigracyjnego.

Podsumowanie

Odwołując się do swoistej generalizacji zagadnienia wzmiankować wypada, iż omówiona pozycja habilitacyjna po wprowadzeniu sugerowanych poprawek może stać się wybitną pozycją wydawniczą, jest bowiem przykładem sumarycznego, a zarazem nowatorskiego oglądu fundamentalnych zagadnień moralności i egzystencji. Mimo swoistego pomieszania środków wyrazu, monolit omawianej publikacji nie traci na znaczeniu, mimo mnogości odniesień, jednolitość tematyczna wydaje się być zachowana. Dzięki tej książce wzbogaci się język przekazu cerkiewnego, uzasadnione zostaną argumenty, które zbyt często zaliczano do dewocji, nie zaś autentyzmu chrześcijańskiego świadectwa.

3. Ocena istotnej aktywności badawczej, współpracy międzynarodowej, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego

3.1. Ocena całokształtu dorobku naukowo-badawczego ks. dr A. Kucy

W naukowym dorobku Księdza Habilitanta, oprócz pracy habilitacyjnej *Biografia duchowa i antropologia chrześcijańska metropolity Antoniego Blooma (1914-2003)*, (Łódź 2019), wypada odnotować następujące dokonania:

- Książkę *Polityka cerkiewna Ukrainy w okresie rewolucji 1917-1920*, Lublin 2012. Pozycja ta stanowi rozszerzoną wersję wspomnianej wyżej rozprawy doktorskiej Habilitanta, nie może więc być uznana za monografię niezależną, jednakże z uwagi na podejmowany temat i istotne braki współczesnego rynku wydawniczego warto na nią zwrócić uwagę. Jej treść oscyluje między tragizmem osoby ludzkiej a bezdusznością politycznego uwarunkowania, wyznacza szczególną pozycję jednostki usytuowanej między przymusem a represją, między osądem własnego sumienia a wpływami propagandy, między pozornym zwycięstwem ateizmu nad wiekuistym wymiarem Wiary...

- Monografię *Antropologia wiary w życiu i nauczaniu teologicznym metropolity Antoniego Blooma (1914-2003)*, Lublin 2013. Jej treść pokrywa się zasadniczo z obszarem badawczym książki habilitacyjnej z wyłączeniem jedynie zagadnień bioetycznych.

Z przedłożonej dokumentacji wynika, że Kandydat jest autorem 27 artykułów: siedmiu w języku rosyjskim, dwu w języku angielskim, pozostałe napisano po polsku. Ich problematykę poszeregować można następująco:

zagadnienia polityczno-historyczne,

- kwestie lingwistyczne,

- problemy teologiczne.

Zagadnienia polityczno-historyczne

Zakres przedmiotowy obejmuje cały szereg artykułów. Spośród nich na plan pierwszy wysuwa się artykuł pt. *Problem Tatarów krymskich po rozpadzie Związku Radzieckiego [w:] Mniejszości narodowe i etniczne w procesach transformacji oraz integracji*, red. H. Hałupczak, E. Michalik, Lublin 2006, gdzie Autor omawia pokrótce historię zasiedlenia Krymu, by w sposób bardziej obszerny skoncentrować się na działaniach represyjnych bolszewików, tłumiących wielokrotne próby restytuowania krymskiej państwowości. Habilitant nie omieszkał wspomnieć o deportacjach rdzennej ludności w 1944 roku, najwięcej jednak miejsca poświęcając tendencjom politycznym rdzennej ludności Krymu po uzyskaniu przez Ukrainę niepodległości w roku 1991, mówiąc o ich społecznej aktywności, ukierunkowaniach prorosyjskich, a także o tendencjach izolacyjnych administracji krymskiej oraz repatriacyjnymi problemami 250 tysięcy reprezentantów narodu tatarskiego. W podsumowaniu ks. A. Kucy wypunktował ówczesne problemy Krymu udowadniając, że wpływy Tatarów na życie polityczno-ekonomiczne i kulturalne były dość ograniczone, uzasadnienie czego znalazł w „słowianofilskim” nastawieniu władz Ukrainy.

W artykule pt. *Mitologizacja jako narzędzie w konstruowaniu polityki międzynarodowej. O Rosji i Rosjanach w aspekcie polityczno-historycznym [w:] Obrazy Rosji i Rosjan w XX i XXI wieku. Opinia publiczna. Stosunki polsko-rosyjskie. Pamięć historyczna*, red. E. Maj, E. Kirwel, E. Podgajna, Lublin 2012, s. 99-108, Habilitant poszukiwał odpowiedzi na pytania dotyczące

kwalitatywnego wymiaru propagandy środków masowego przekazu i jej wpływu na kształtowanie się odniesień światopoglądowych jednostki i relacji interpersonalnych. Odwołując się do tzw. koncepcji archetypów C.G. Junga przedstawił kryteria klasyfikacji mitów politycznych celem pogłębionej analizy działań mitologizacyjnych ze strony publikatorów rosyjskich. Zasięgając opinii brytyjskiego dziennikarza E. Lucasa i francuskiej badaczki H. Carrere d'Encuasse na temat Rosji w kontekście realizacji jej polityki zagranicznej Autor konkluduje, że mity polityczne i stereotypy narodowe winny być sukcesywnie i w miarę skutecznie zwalczane i zastępowane pozytywnymi działaniami działania naukowo-badawczymi.

Kolejne propozycje, które z uwagi na podobieństwo treściowe pozwalają na ich wspólne omówienie, czyli *Powstanie państwa ukraińskiego w czasie rewolucji 1917-1919 i walka o jego kształt ustrojowy*, „Gentes et nationes” 2011, nr. 1, s. 23-48 oraz *Cerkiew Prawosławna na Ukrainie w przededniu rewolucji 1917 roku*, „Gentes et nationes” 2012, nr 5, s. 59-68, zawierają analizy Habilitanta odnoszące się do najważniejszych uwarunkowań kształtowania państwowości ukraińskiej w okresie rewolucji 1917-1919, w wyniku której proklamowano Republikę Ukraińską, zarządzaną wówczas przez przedstawicieli socjalistów, konserwatystów i partii narodowej. Ukraińskie przewroty polityczne wymuszały zmiany planu działania w zakresie władzy ustawodawczej i wykonawczej, wpływając jednocześnie ambiwalentnie na ukraińską świadomość: z jednej strony budziły podziw dla lokalnych sił narodowyzwoleńczych, z drugiej zaś powodowały niezatarte podziały, trwale sytuujące się w mentalności Ukraińców, generując problemy utrudniające zrozumienie współczesnych wysiłków politycznych sąsiadującego z Polską Państwa.

Artykuł pt. *Mity na temat Rosji jako narzędzie perswazji socjo-politycznej* [w:] „ELPIS” 2013, nr 27 (40), s. 79-83, jest *de facto* uzupełnieniem treści opublikowanych wcześniej po angielsku, a dotyczących mitologizacyjnego aspektu manipulacji informacyjnej jako jednego z międzynarodowych narzędzi „hybrydowej wojny” z Rosją.

Kontynuację treści wspomnianego wyżej artykułu odnajdziemy w publikacji *Stosunek polityków Dyrektoriatu Ukraińskiej Republiki Ludowej w 1919 roku wobec Cerkwi prawosławnej*, („Białostockie Teki Historyczne” tom 13/2015, s. 213-231). Wskazany artykuł dotyczy okresu tzw. Dyrektoriatu, czyli burzliwych lat 1918-1921, zwanych w powszechnej historiografii Hetmanatem (w odróżnieniu od periodu francuskiej historii), gdy pytania o wymiar polityczno-społeczny państwa ukraińskiego ewokowały również zaistnienie kwestii wyznaniowych. W tej materii panowała swoista ambiwalencja, związana ze zrozumiałą fluktuacją kadrowa, zwłaszcza że chodziło o istotne sprawy kanoniczne. Gdy w lutym 1919 roku na czele państwa stanął Symon Petlura, władze cerkiewne zignorowały go, aczkolwiek były zgodne z jego postawą, dostrzegając w nim szansę dla realizacji formalnego kształtu państwowego Ukrainy.

Za najważniejsze posunięcie Dyrektoriatu w omawianej sprawie były próby O. Łowskiego, mające na celu utworzenie Patriarchatu Kijowskiego, podległego Patriarchatowi Carogrodzkiemu. Taki stan rzeczy miał zapewnić autonomię nie tylko w sferze religijnej, zwłaszcza że rozpoczęto przygotowania (księgi liturgiczne, przekład Pisma Świętego, kompozycje z zakresu śpiewu liturgicznego) do ukraïnizacji lokalnego wymiaru życia religijnego.

Artykuł napisano w sposób profesjonalny, w znakomitej stylistyce i z uwzględnieniem szerokiego *spectrum* literatury przedmiotu.

Recenzentowi pozostał do opisu ostatni już artykuł z omawianej dziedziny: *Rola rosyjskiej emigracji religijnej pierwszej fali w odrodzeniu duchowym współczesnej Rosji na przykładzie życia i działalności metropolity Antoniego Blooma*, [w:] *Słowianie na emigracji: literatura-kultura-język*, red. B. Kodzis, M. Giej, Opole 2015, s.39-46. Wskazany artykuł odnoszący się do jednego z najwybitniejszych teologów prawosławnych jest fragmentem omawianej wyżej książki habilitacyjnej. Pierwsza fala to, inaczej mówiąc tzw. *Biała Emigracja*, czyli ruch ludności rosyjskiej opuszczających ojczyznę po klęsce przeciwników bolszewizmu kierujących się najczęściej do Wielkiej Brytanii, Francji czy Stanów Zjednoczonych. Metropolita Antoni stał się nie tylko ich przewodnikiem - jego działania zarysowały podwaliny rozwoju emigracyjnej kultury rosyjskiej, kultury bazującej na dziewiętnastowiecznych osiągnięciach, pozwalających także obecnie dokonać odbudowy rosyjskiego kształtu życia na terenach byłego Związku Radzieckiego.

Mimo interesującej ekspozycji postaci głównego Protagonisty artykuł (*eo ipso* odnośny też publikacji książkowej), Autor zbyt mało miejsca poświęca socjalnym (społecznym) odniesieniom emigracyjnym, skupiając się na wybitnym, lecz przecież uzależnionym też od swojej społeczności bohaterze myśli i *praxis* cerkiewnej.

Wszystkie omówione powyżej artykuły o tematyce politologicznej podejmują niezwykle interesujące tematy w sposób rzetelny naukowo.

Kwestie lingwistyczne

Obszary tematyki lingwistycznej reprezentowane są w następujących artykułach:

- *Funkcjonowanie anglicyzmów w języku rosyjskim* [w:] *Rola językoznawstwa w metodyce nauczania języków obcych*, red. H. Kardela, Chełm 2007, s. 159-166, napisany wspólnie z żoną Zoją, gdzie autorzy omawiają problem pojawienia się w języku rosyjskim znacznej liczby wyrazów i zwrotów anglojęzycznych, zwłaszcza w drugiej połowie XX wieku. Tendencja taka zarysowała się zrazu w sferze biznesu, później także różnych dziedzinach sportu, a nawet w nazewnictwie przedmiotów codziennego użytku. Autorzy powoływali się na dokonania wybitnych specjalistów w w/w dziedzinie, m. in. Marii Bajter, Leonida Kryszina i Galiny Swirenkowej. W opisie wymienionych uczonych owe zapożyczenia angielskojęzyczne stały się normą ze względu na intensywna

aktywność współpracy rosyjskiej z różnymi przedstawicielami szeroko pojmowanej kultury anglosaskiej.

- Artykuł napisany również napisany z żoną - *Kluczowe aspekty organizacji przedmiotu – tłumaczenie konsekutywne*, [w:] *Nauczanie języka rosyjskiego studentów filologii rosyjskiej*, red. H. Rycyk-Sztájdél, Lublin 2010, s. 81-85, opublikowany także po rosyjsku („Mosty” nr 1 (25), Moskwa 2010, s.62-65). Autorzy opisują wybrane zagadnienia z zakresu przekładu symultanicznego w Zakładzie Lingwistyki Stosowanej UMCS. Bazując na własnych doświadczeniach w tym zakresie, ks. dr Aleksy Kucy referuje sposób przekazu metod tej najtrudniejszej od strony lingwistycznej i psychologicznej formy translatorskiej, które praktykował podczas prowadzenia wykładów na drugim roku studiów magisterskich, w szczególny sposób uwzględniając wektor translacyjny angielsko-rosyjski.

Kontynuację odnośnych rozważań Habilitanta stanowi

- artykuł opublikowany w Rosji: *Aktualnyje woprosy funkcionirowanija i prepodawanija sinchronnogo pierewoda w Polsce* (2010). W artykule tym Autor zawarł również własne poglądy odnoszące się do roli takiej formy translatorskiej, pozwalając nie tylko przekazać jakość treściową, lecz także kwalifikację charakterologiczną treści, w czym wydatnie pomaga nawet naśladowanie mimiki i intonacji mówiącego. W przekazie symultanicznym tłumacz nie tylko „przekłada”, lecz przede wszystkim tworzy ogólny klimat wypowiedzi.

Ważnym uzupełnieniem omawianej problematyki wydaje się być

- artykuł *Russkaja socjalistyczeskaja utopia w kriticzeskoj mysli Iwana Iljina*, [w:] Praca zbiorowa, *Istinnost' i dolżnost' utopii czeskich[???] diskursow*. „Colloquia” (Litteraria Sedlcensia) tom XXIII, b. r. w., s. 154-165;

Władimir Nikołajewicz Iljin (1891-1974) należy do grupy najbardziej znanych filozofów, muzykologów i pisarzy rosyjskich. Słuszność wyników jego studiów nad utopijnością socjalizmu dała znać o sobie w momencie rozpadu Związku Radzieckiego, stając się naukowym fundamentem politycznej koncepcji prezydentury Władimira Władimirowicza Putina, skutkując faktycznym ocaleniem rosyjskiej państwowości.

Nie jest to studium *par excellence* językoznawcze – raczej próba zarysu bardzo istotnego monolitu intelektualnego, odwołująca się również do zagadnień stylistyki czy semantyki języka filozoficznego. Ostrość postrzegania rzeczywistości przez Protagonistę („bolszewizm to idea, której nigdy nie było i nie będzie; komunizm w odróżnieniu od bolszewizmu to wymyślona, acz istniejąca doktryna”), doskonale odzwierciedlona została przez Autora. Wartka narracja, celnie dobrane cytaty, znakomite operowanie językiem rosyjskim sprawiają, iż omawiany artykuł jest nie tylko cennym przyczynkiem do najnowszej historii, lecz pozwala rozpoznać mało znane fakty w nowym aspekcie prezentacji.

Problemy teologiczne

Artykuły z omawianego zakresu koncentrują się w swej treści na edukacyjnym aspekcie przekazu teologicznego.

- *Cerkiew prawosławna na Ukrainie w przededniu Rewolucji 1917 roku*, [w:] „Zeszyty naukowe KUL” 2013, t. LX, s. 91-102, przedstawia aktualne problemy warunkujące działalność Kościoła prawosławnego na terytorium dzisiejszej Ukrainy. Jak słusznie zauważa Habilitant, przemiany społeczne zachodzące wówczas w tym kraju miały bezpośredni i pośredni wpływ na życie prawosławnych chrześcijan, spośród których zdecydowana większość pragnęła powrotu do patriarszego modelu zarządzania Cerkwią w miejsce panującego - synodalnego. Cerkiewny nurt reformatorski na Ukrainie wiązał się ściśle z ruchem narodowym. Starania o cerkiewną niezależność rozpoczęte w 1918 roku doprowadziły do utworzenia Ukraińskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (UAPC), który usankcjonował Ogólnoukraiński Sobór Prawosławny w 1921 roku w Kijowie. Kierownictwo niezależnego Kościoła pozyskało do wspólnoty znaczący potencjał inteligencji twórczej, w tym także wybitnych przedstawicieli muzyki. W skład Ogólnoukraińskiej Rady Cerkiewnej wchodził m.in. Cyryl Stecenko i Mikołaj Leontowicz, najwybitniejsi przedstawiciele ukraińskiej muzyki cerkiewnej. Ideologia UAPC dopuszczała znaczną demokratyzację w obrzędach, uwspółcześiony przekład kanonów cerkiewnych. Do nabożeństw włączono pieśni religijne oraz kolędy, niedopuszczalne w praktyce Cerkwi rosyjskiej. Jednym z najbardziej znaczących posunięć była reforma języka liturgicznego, a co za tym idzie przekład ksiąg liturgicznych na język ukraiński. W konkluzji Autor słusznie stwierdza, iż doświadczenia podziałów na cztery wyznania prawosławne, niewątpliwie mają swoje korzenie w ponad wiekowej praktyce ukraińskiego Prawosławia.

- Artykuł pt. *Ideal pastyria w nrawstwiennno-bogosłowskich zyskanijach archimandryta Kipriana (Kerna)*, opublikowany w języku rosyjskim [w:] *Konteksty. Recepcja. Estetyka*, Lublin 2013, s. 91-102, stanowi analizę poglądów teologicznych archimandryty Cypriana na temat kapłaństwa. Autor przedstawia drogę życiową Protagonisty, ze szczególnym uwzględnieniem Jego rozwoju duchowego i intelektualnego. Ważnym w tym względzie okazały się wzorce duchowości wybitnych hierarchów prawosławnych, w szczególności metropolity Antoniego (Chrapowickiego) oraz metropolity Gabriela (Czepury). Na podstawie pism Archimandryty, a także w oparciu o dokonania naukowe współczesnych teologów rosyjskich, powstał interesujący wykład o prawosławnym nauczaniu o kapłaństwie, bardzo przydatny w kontekście powszechnej nieznamomości istoty tego zagadnienia.

Ukierunkowanie popularno-naukowe reprezentuje tekst z 2011 roku

- *W co wierzy Bóg? Z przemyśleń nad dziedzictwem duchowym metropolity Antoniego (Blooma)*, [w:] „Cerkiewny Wiestnik” nr.3, który można uznać za zapowiedź podjęcia w monografii habilitacyjnej refleksji nad życiem i nauczaniem metropolity Antoniego. Ani miejsce publikacji (popularny

„Cerkiewny Wiestnik”), ani narracja artykułu nie sytuują go w rzędzie pozycji naukowych, jednakże z uwagi na swój charakter może dotrzeć do szerokiego kręgu czytelników, zafrapowanych choćby nieco przewrotnym tytułem. A chodzi wszak o sprawy niełatwe i fundamentalne dla teologii nie tylko prawosławnej – o istotowy aspekt egzystencji Boga, o treści wiary skonkretyzowane w egzystencji ludzkiej itp.

Tematyka teologiczna stanowi również osnowę artykułu

- *Wpływ Ojców Kościoła na prawosławne pojęcie obrazu Bożego*, [w:] „Poznańskie Studia Teologiczne” nr 30 (2016), s. 337-351;

W odróżnieniu od przedstawionych powyżej, omawiany artykuł zaliczyć można do studium patrystycznego. Patrystyka (podobnie jak i jej teologiczna analiza, czyli patrologia), oscylująca niekiedy na pograniczu prawdy i błędu, herezji i prawomyślności eklezjalnej, stanowi istotną bazę prawosławnej refleksji teologicznej. Rudymentalna kategoria Obrazu Bożego uwzględnia fakt duchowej jakości Egzystencji Boga (Świętej Trójcy), a także absolutnej Jego Wolności. Obie kategorie generują jasno określony obraz człowieka, zarówno w jego wymiarze duchowym jak i mentalnym. Niejako na styku obu aspektów egzystencji dostrzec możemy dogmat Wcielenia, Inkarnacji, który w powiązaniu ze wzmiankowanymi wyżej kategoriami generuje *entourage* Obrazu.

Mimo zarysowanego jasno tytułu, Autor zdaniem recenzenta stosunkowo mało miejsca poświęca relacji myśli patrystycznej na jakość pojmowania zagadnienia głównego. Brak odwołania choćby do św. Efrema (*Hexsaheameron*) czy komentarzy do *Genesis* (np. błogosławionego) Augustyna sprawia, iż refleksja staje się ogólnikowa, nie wykraczająca poza znane już podejście naukowe.

W dorobku naukowym Habilitanta istnieją jeszcze dwa artykuły:

- A. Kucy, *Polisemantyczność przekazu biblijnego. Słowo Boże w wymiarze czasoprzestrzennym* – złożony do druku w Poznańskich Studiach Teologicznych-2019 i

- Z. Kucy i A. Kucy, *Judieo-christianskiej kazus w romanie Ł. Ulickoj Daniel Sztajn, pierwodczyk* – także złożony do druku w 2019 roku,

W tym przodku recenzent może jeno domniemywać ich istnienie, gdyż osobiście ich nie otrzymał, nie może więc przedstawić swojej opinii.

Podsumowanie

Przedstawiony przez ks. Aleksego Kucy dorobek naukowy w wyszczególnionych nurtach potwierdza rozległość Jego zainteresowań. Droga naukowa, podążając trzema jakże odmiennymi ścieżkami - polityczno-historyczną, lingwistyczną oraz teologiczną *de natura rei* charakteryzować się musi dynamizmem i wrażliwością na istotne przejawy życia i działania wierzących (i niewierzących). Problematyka dokonanych i prowadzonych obecnie analiz naukowych potwierdza wysoka jakość wiedzy Księdza Habilitanta

oraz znajomości metod naukowych adekwatnych do właściwego formułowania zarówno hipotez jak i wysnuwania poprawnych wniosków.

Za niewielkie uchybienie w tym zakresie uznać jedynie można brak omówionych publikacji naukowych czasopismach znajdujących się na liście European Reference Index for Humanites (ERIH), jak również nie wykazanie udziału procentowego w artykułach napisanych wspólnie z żoną Zoją. Nie stanowi to jednak istotnego mankamentu, nie zakłóca też pozytywnego obrazu całokształtu działalności, aczkolwiek recenzenckie nastawienie zmusza mnie niejako do wyrażenia końcowej opinii, iż więcej pasji twórczej i autorskiej znajomości rzeczy ujawniają artykuły politologiczne i lingwistyczne, teologia wydaje się być jeszcze nowym terenem badawczym, lecz czy pozytywny rozwój kapłańskiej duchowości nie doprowadzi wkrótce do „wyrównania” poziomów? Jako recenzent wyrażam jak najbardziej pozytywną nadzieję w tym względzie.

3.2. Ocena osiągnięć w zakresie dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Ks. dr Aleksy Kucy rozpoczął swoją działalność dydaktyczną w 2007 roku na stanowisku adiunkta w Zakładzie Lingwistyki Stosowanej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie pracował do roku 2018. Od roku 2019 jest pracownikiem Uniwersytetu Łódzkiego na stanowisku Adiunkta w Instytucie Rusycystyki na Wydziale Filologicznym.

Habilitant zorganizował osiem Konferencji i Międzynarodowych Seminariów Naukowych. Wystąpił w trzydziestu krajowych i zagranicznych konferencjach, wygłaszając referaty, dokonując prezentacji i zabierając głos w dyskusji. W opisywanym okresie działalności dydaktycznej, ks. dr. A. Kucy wypromował dziesięciu magistrów i dwu licencjuszy.

Podkreślić należy aktywny udział Habilitanta w naukowych projektach krajowych i zagranicznych poświęconych tematyce społecznej, politycznej i lingwistycznej. Od momentu uzyskania doktoratu na UMCS, Kandydat pełnił wiele zaszczytnych, a zarazem odpowiedzialnych funkcji także administracyjnych. 22 lutego 2006 r. został kierownikiem Biura ds. Obsługi Organizacji Europejskiego Kolegium Uniwersytetów Polskich i Ukraińskich, od kwietniu 2010 roku sprawując urząd kanclerza tegoż Kolegium. Gdy zostało ono przekształcone w Centrum Europy Wschodniej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, został jego dyrektorem. Należy podkreślić, iż piastując to stanowisko Habilitant był odpowiedzialny nie tylko za administrację, lecz także za dydaktykę i rozwój naukowo-badawczy. Do obowiązków dyrektora należała także organizacja konferencji i wykładów otwartych.

Ks. dr A. Kucy jest też autorem bądź współautorem kilku ważnych aktów prawnych, m.in. *Projektu Ustawy o powołaniu Akademii Polsko-Ukraińskiej w Lublinie w 2007 roku* – zgłoszony do Sejmu przez Prezydenta RP Lecha

Kaczyńskiego. Ponadto Habilitant brał udział w redakcji naukowej i wydawniczej sześciu monografii o tematyce historycznej, politycznej i teologicznej, redagował artykuły w czasopismach naukowych i publicystycznych, m.in. *Kultura Słowian. Rocznik Komisji Kultury Słowian PAU*, red. Hanna Kowalska-Stus, Kraków 2017, *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów*, Kraków 2010, czy *Biuletyn Jubileuszowy z okazji 10-lecia EKPiUU* i in.

Habilitant nie zaniedbał również szeroko zakrojonej działalności popularyzatorskiej i artystycznej:

- w latach 2004-2010 był dyrygentem chóru parafii pw. Św. Piotra (Mohyły) w Lublinie. Występował z w/w chórem podczas miejscowego „Festiwalu Kolęd Wschodniosłowiańskich”, oraz na Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce.

- Habilitant otrzymał ponadto dwie Nagrody Rektora UMCS III i I stopnia za zasługi w działalności na rzecz nauki polskiej.

Podsumowanie

Jak wynika z powyższego opisu, także działalność dydaktyczna, popularyzatorska czy pojawienie się na forum międzynarodowym odgrywa znaczącą rolę w profilu naukowym Księdza Habilitanta. Warto zauważyć, iż dokonania w tym zakresie miały wymiar nie tylko ważny dla samego Zainteresowanego, lecz także znacząco oddziaływały na społeczny wymiar środowiska, w którym się znajdował. Można powiedzieć, iż jest On *spiritus movens* wszystkich poczynań, mających na celu nie tylko zbliżenie międzynarodowe, lecz także swą postawą potrafi zainspirować do nowych form działalności, co dało się zauważyć w ogólnie pojmowanej pracy uniwersyteckiej.

Jako aktywnie funkcjonujący artysta nie może też nie wyeksponować Jego dokonań chóralnych. Sam jako juror wspomnianego Festiwalu Hajnowskiego mogłem podziwiać nie tylko zgodne z intencją kompozytorską interpretacyjne odczytanie poszczególnych utworów, lecz także pełną plastyki jakość dyrygencką, co w przypadku niewielkiego doświadczenia artystycznego zespołu, jaki wówczas miał pod swą opieką jest również kwestią szczególnej wagi.

Z uwagi na powyższe oświadczam, iż także w tym zakresie działalność Księdza Habilitanta odpowiada kryteriom niezbędnym w habilitacyjnym procesie.

Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę całokształt dorobku naukowego Księdza Habilitanta sugeruję, iż warto spojrzeć pozytywnie na wszystkie aspekty jego działalności.

Osadzenie pracy naukowej w kontekście działań duszpasterskich stanowi istotną szansę prawidłowego rozwoju myśli autorskiej. Teologia wszak jest istotnym kontekstem dla każdego chrześcijanina, nie mówiąc już o duchownym.

W ten sposób kwestie patologiczne i dogmatyczne stają się zagadnieniami życia i żywotnymi problemami, dzięki którym nawet ziemski wymiar egzystencji nabiera pełni sensu.

Zainteresowania historyczne są przejawem patriotycznej postawy Zainteresowanego. Oczywiście, współczesność powoduje niekiedy rozdzźwięk w tym zakresie i polityczne problemy Ukrainy odczytywane bywają często niewłaściwie, lecz przecież ich eksplikacja i punkt widzenia Autora umożliwia nad nimi merytoryczną i zobiektywizowaną dyskusję.

Kwestie lingwistyczne wydają się być szansą choćby dla współczesnej rusycystyki czy ukrainistyki. Usunięcie barier niechęci w pierwszym przypadku i niezrozumienia w drugim niewątpliwie stanie się znakiem istotnych przemian w tym względzie. Zatem wnoszę o uznanie rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego ks. dr Aleksiego Kucy i dopuszczenie go do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Niechaj Bóg prowadzi Księdza Habilitanta i przez wiele lat pozwoli pozytywnie oddziaływać na otaczający Go świat i ludzi.

Warszawa, 5. maja 2020 r.

Prof. dr hab. Włodzimierz Wołoskiuk
ChAT w Warszawie